

Повидиш В. В.

кандидат юридичних наук,
здобувач наукового ступеня доктора юридичних наук
Науково-дослідного інституту публічного права
ORCID: 0000-0002-3908-6409

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУЛЮВАННЯ ЗМІСТУ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОВІДНОСИН ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО ОБОРОННОГО ЗАМОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Мета статті полягає в тому, щоб на основі теорії адміністративного та військового права, норм національного законодавства та новітніх позицій вчених, розкрити теоретичні підходи до формулювання змісту адміністративних правовідносин щодо забезпечення та реалізації державного оборонного замовлення в Україні. У статті сформовано основні ознаки адміністративних правовідносин щодо забезпечення та реалізації державного оборонного замовлення в Україні, до яких віднесено: 1) Специфічний предмет; 2) Суб'єкти; 3) Спеціальне нормативно-правове регулювання; 4) Особливості контролю та нагляду; 5) Залежність від стратегічних планів; 6) Юридична відповідальність. Формулювання змісту та особливостей адміністративних правовідносин щодо забезпечення та реалізації державного оборонного замовлення в Україні необхідно навести та врахувати приклад трактувань адміністративних відносин інших сфер правового регулювання, зокрема, правові відносини, що виникають у сфері адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері праці, в цілому характеризуються спільним для галузі адміністративного права сукупністю особливостей правовідносин, скорегованою на специфіку явища відповідальності та правопорушень в сфері трудових відносин. У статті визначено, що зміст адміністративних правовідносин щодо забезпечення та реалізації державного оборонного замовлення в Україні являє собою взаємодію між державними органами, підприємствами оборонно-промислового комплексу, науковими установами, а також іншими суб'єктами, яка спрямована на забезпечення ефективної реалізації стратегічних завдань у сфері оборони України. Така взаємодія (зміст) охоплює: – визначення обсягів та номенклатури продукції, робіт і послуг, що закуповуються за державним оборонним замовленням; – визначення виконавців державного оборонного замовлення; – укладення договорів про державний оборонний замовлення; – виконання договорів про державний оборонний замовлення; – контроль за виконанням договорів про державний оборонний замовлення; – несення відповідальності за порушення встановлених правил та умов.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, адміністративні правовідносини, адміністративно-правове забезпечення, державне оборонне замовлення, інформаційно-аналітичне забезпечення, методи, повноваження, примус, публічний інтерес, суб'єкт, форми.

Актуальність теми. Перед Україною після набуття незалежності постала нагальна проблема трансформації адміністративної системи, успадкованої від радянських часів, у якісно нову систему, що ґрунтується на принципах правової, соціально орієнтованої демократичної держави. Багато складових елементів механізму державного управління в Україні характеризуються на сьогодні як такі, що гальмують суспільний розвиток, організуючий вплив

яких на суспільні процеси не задовольняє потреб динамічного розвитку громадянського суспільства [2, с. 3].

Оскільки адміністративне право є однією з основних галузей вітчизняного права, втіленням права публічного на національному рівні, що несе головне навантаження публічно-правового регулювання управлінської діяльності, воно водночас виступає основним засобом юридичного супроводження процесу адміні-

стративної реформи. Разом із тим, сучасне адміністративне право України також потребує зміни його теоретичного підґрунтя, формування нової доктрини, яка відповідала б вимогам становлення й розвитку демократичної правової держави. Таким чином, на противагу колишній доктринальній традиції, сучасне адміністративне право має стати галуззю законодавства, спрямованою на забезпечення й захист прав людини. Тому виникає нагальна необхідність теоретичного опрацювання відповідних проблем адміністративного права, створення сучасного теоретичного підґрунтя розвитку цієї галузі, уточнення системи та структури адміністративно-правових відносин, підстав їх виникнення тощо [2, с. 3].

Огляд останніх досліджень. Сучасні правові питання забезпечення державного оборонного замовлення в Україні, крізь призму адміністративного права, розкривали у своїх роботах такі вчені як М. Баюк, Ю. Битяк, С. Галака, О. Гришуткін, Д. В. Журавльов, І. Залюбовська, О. Зубко, А. Колодій, Є. Красников, Ю. Кучинський, В. Пахомов, М. Перепелиця, О. Усаченко, С. Стеценко, В. Теремецький, С. Чумаченко, Є. Ярусевич та інші.

Однак, враховуючи складні політичні, економічні та соціальні умови, сучасне адміністративно-правове забезпечення державного замовлення для обороноздатності України є актуальним науковим питанням, що в свою чергу, зумовлює необхідність нових наукових досліджень в межах симбіотичного поєднання адміністративного та військового права.

Мета статті полягає в тому, щоб на основі теорії адміністративного та військового права, норм національного законодавства та новітніх позицій вчених, розкрити теоретичні підходи до формулювання змісту адміністративних правовідносин щодо забезпечення та реалізації державного оборонного замовлення в Україні.

Виклад основних положень. Новітні тенденції науки адміністративного права, демонструють, що предметом галузі є власне не тільки відносини державно-владного управління (згідно радянської правотворчої та правозастосовної традиції), а й людино-орієнтована діяльність публічної адміністрації, зокрема по забезпеченню інтересів і потреб осіб, надання сервісних послуг, інших адміністративних зобов'язань публічної адміністрації перед суспільством; відповідальність влади перед соціумом за бездіяльність чи порушення прав приватних суб'єктів. Зазначені тенденції в повній

мірі стосуються і окремих інститутів та підінститутів адміністративного права [5, с. 189–195].

Найхарактернішими ознаками правовідносин як особливого виду суспільних відносин є те, що: 1) це суспільні відносини, які виникають тільки між людьми та їх об'єднаннями і безпосередньо пов'язані з їх діяльністю та поведінкою. Власник майна може реалізувати свою правомочність тільки у відносинах з іншими людьми. Він може продати, подарувати, віддати майно у володіння іншої особи, а також вимагати додержання свого права власності від людей і організацій; 2) це ідеологічні відносини, оскільки до свого виникнення вони проходять крізь свідомість людей, в якій складається модель майбутніх стосунків з огляду на існуючі загальнолюдські цінності і суспільні пріоритети; 3) вони виступають юридичним виразом економічних, політичних, сімейних та інших відносин, впливають на суспільні відносини, що склалися на їх ґрунті. Так, існують економічні відносини і правовідносини, що склалися у зв'язку з правовим регулюванням господарської діяльності суб'єктів права, які неминуче впливають на економічні відносини; 4) вони виникають, припиняються або змінюються на основі правових норм, які впливають на поведінку людей і через неї реалізуються; 5) суб'єкти правовідносин пов'язані між собою суб'єктивними правами і юридичними обов'язками. Сторони в правовідносинах виступають як уповноважені і зобов'язані особи, де права та інтереси одних осіб можуть бути реалізовані через виконання обов'язків іншими; 6) взаємна поведінка учасників правовідносин індивідуалізована і чітко визначена. Суб'єкти правовідносин (державні органи, фізичні або юридичні особи), як правило, відомі заздалегідь, їх дії скоординовані ще до початку цих відносин, чого немає в інших суспільних відносинах; 7) вольовий характер правовідносин обумовлений тим, що вони виникають і реалізуються на основі волевиявлення хоча б одного з їх учасників, обов'язково проходячи крізь їх свідомість і виражаючи їх волю. Для виникнення окремих правовідносин необхідне волевиявлення всіх учасників (наприклад, укладання шлюбу, оренда майна, субпідрядні роботи), існують також правовідносини, для виникнення яких достатньо волевиявлення однієї особи (наприклад, порушення кримінальної справи уповноваженою особою). Вольовий характер правовідносин проявляється і в тому, що вони відображають зміст правового припису, реалізацію якого вони забезпечують;

8) охороняються державою, як і право в цілому, інші суспільні відносини такого забезпечення не мають. Гарантування умов законності і правопорядку означає, що держава охороняє усі правовідносини, які є в суспільстві. До складу правовідносин включають суб'єктів і об'єкти правовідносин та їх юридичний зміст (сукупність прав і обов'язків сторін) [2, с. 335–337].

Адміністративно-правові відносини, як і будь-які інші правові відносини, мають низку характерних рис (ознак, особливостей), пов'язаних з юридичним механізмом їх регулювання; при цьому ряд управлінських характеристик додатково відображає специфіку адміністративного права, відмінну від інших галузей права [5, с. 189–195].

Що стосується основних ознак адміністративних правовідносин щодо забезпечення та реалізації державного оборонного замовлення в Україні, то такими ознаками, на нашу думку, є: 1) Специфічний предмет (адміністративні правовідносини в галузі забезпечення та реалізації державного оборонного замовлення в Україні охоплюють відносини, пов'язані з розробленням, виробництвом, закупівлею та постачанням військової техніки, зброї та інших оборонних засобів); 2) Суб'єкти (учасниками таких правовідносин є державні органи, підприємства оборонно-промислового комплексу, а також науково-дослідні установи); 3) Спеціальне нормативно-правове регулювання (адміністративні правовідносини визначаються рядом нормативно-правових актів, зокрема законів, постанов, розпоряджень, які визначають порядок формування та виконання державного оборонного замовлення); 4) Особливості контролю та нагляду (адміністративні правовідносини включають механізми контролю за використанням бюджетних коштів, виконанням угод, а також забезпечують стеження за якістю та технічними характеристиками оборонної продукції); 5) Залежність від стратегічних планів (ці правовідносини тісно пов'язані зі стратегічними документами та планами розвитку оборонної галузі, враховуючи стратегічні вимоги та потреби національної безпеки); 6) Юридична відповідальність (у разі порушень або невиконання зобов'язань, що випливають із цих правовідносин, передбачена відповідальність, що може включати штрафи або інші види санкцій, передбачені законодавством).

Цікавою є думка Е. Шевченко, який визначаючи особливості адміністративно-правових відносин, акцентує увагу на пріоритетному

значенні та ролі в них суб'єкта адміністративного права та робить наступні висновки: – за своєю сутністю вони є взаємовідносинами (взаємозв'язками) між органами державного управління та іншими суб'єктами адміністративного права; – в залежності від об'єкта регулювання ці відносини відображують структуру механізму державного управління (механізм забезпечення потреб особи, механізм діяльності держави; механізм охорони та захисту прав особи); – правовідносини мають рівні реалізації, що сприяє виявленню їх специфіки та особливості методу, який переважає в регулюванні відповідного рівня адміністративно-правових відносин: публічно-сервісного – потреба-забезпечення (відносини особи та держави), організаційно-розпорядчого – влада-підпорядкування (відносини між органами державного управління), рівня охорони та захисту – арбітральний (змагальний) (відносини між органами державного управління та приватними особами); – адміністративно-правові відносини характеризують діяльність адміністративних судів як явище, що реалізується через упорядковану систему взаємозв'язків між їх учасниками, де ці відносини мають власну правову форму існування (здійснення адміністративного судочинства); – у зв'язку з функціонуванням адміністративних судів слід виділяти дві підгрупи адміністративно-правових відносин (змістовні та організаційні), які відображують аспекти діяльності цього судового органу [3, с. 1116–1122].

Однак, для формулювання змісту та особливостей адміністративних правовідносин щодо забезпечення та реалізації державного оборонного замовлення в Україні необхідно навести та врахувати приклад трактувань адміністративних відносин інших сфер правового регулювання, зокрема, правові відносини, що виникають у сфері адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері праці, в цілому характеризуються спільним для галузі адміністративного права сукупністю особливостей правовідносин, скорегованою на специфіку явища відповідальності та правопорушень в сфері трудових відносин. До числа цих особливостей Ю. Кліменко відносить: 1) виникають в сфері публічного управління відносинами праці та зайнятості населення; 2) забезпечені можливістю застосування заходів державного примусу; 3) однією зі сторін обов'язково є орган влади з управлінськими повноваженнями (органи Державної служби України з питань праці, Держаної служби з питань надзвичайних

ситуацій, Фонд соціального захисту інвалідів та його відділення, виконавчі органи місцевих рад, суди адміністративної юрисдикції); 4) виникають з підстав та умов, визначених адміністративно-правовими нормами, при чому частина цих норм характеризується подвійною правовою природою (адміністративне та трудове право); 5) спори за участі фізичних осіб (працівників, посадових осіб) вирішуються в судовому порядку; за участі юридичних осіб як роботодавців – в адміністративному та судовому порядку; 6) наявність конкретного суспільного зв'язку у сфері праці та зайнятості громадян, що врегульований адміністративно-правовою нормою; 7) виникають за ініціативи суб'єкта управлінської діяльності, адміністративні повноваження якого одночасно є його публічними обов'язками та зобов'язаннями; 8) протиправна поведінка зумовлює відповідальність порушника перед державою; 9) основною підставою виникнення є протиправна поведінка фізичної або юридичної особи; 10) характеризуються юридичною нерівністю сторін [5, с. 189–195].

Адміністративні правовідносини, що складаються та відбуваються у судовій системі характеризував О. Литовченко, який визначає, що вони володіють тими ж ознаками, що й будь-які інші адміністративно-правові відносини а саме: а) вони є різновидом правовідносин, а отже їм притаманні усі основні властивості останніх; б) мають державно-владну природу, яка проявляється у двох аспектах: по-перше, у тому, що як мінімум одна із сторін є суб'єктом державно-владної діяльності; по-друге, пов'язані із реалізацією владних повноважень; в) їм властивий управлінський характер; г) можуть виникати з ініціативи лише водніє сторони і без згоди на це іншої; в) як правило сторони перебувають у нерівному правовому становищі. До специфічних властивостей досліджуваних адміністративно-правових відносин вчений відносить хіба що те, що однією зі сторін у них завжди виступає суд, а отже вони пов'язані або із відправленням судочинства, або із здійсненням судовими органами організаційно-управлінських функцій, спрямованих на забезпечення нормальної діяльності судової системи, як взагалі, так і її окремих ланок [4, с. 73–78].

Таким чином, аналізуючи погляди вчених, в нас є можливість визначити зміст адміністративних правовідносин щодо забезпечення та реалізації державного оборонного замовлення в Україні. Так, під змістом адміністративних правовідносин щодо забезпечення та реалізації державного оборонного замовлення в Україні необхідно розуміти взаємодію між державними органами, підприємствами оборонно-промислового комплексу, науковими установами, а також іншими суб'єктами, яка спрямована на забезпечення ефективної реалізації стратегічних завдань у сфері оборони України. Така взаємодія (зміст) охоплює: – визначення обсягів та номенклатури продукції, робіт і послуг, що закуповуються за державним оборонним замовленням; – визначення виконавців державного оборонного замовлення; – укладення договорів про державний оборонний замовлення; – виконання договорів про державний оборонний замовлення; – контроль за виконанням договорів про державний оборонний замовлення; – несення відповідальності за порушення встановлених правил та умов.

Список використаної літератури:

1. Про оборонні закупівлі: Закон України від 17.07.2020 № 808-ІХ. *Голос України*. 2020. № 144.
2. Цвік М. В., Петришин О. В., Авраменко Л. В. та ін. Загальна теорія держави і права: Підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів. Харків: Право, 2009. 584 с.
3. Шевченко Е. Визначення поняття адміністративно-правових відносин з урахуванням пріоритетного значення та ролі в них суб'єкта адміністративного права (на прикладі адміністративного суду). *Форум права*. 2011. № 1. С. 1116–1122.
4. Литовченко О. В. Поняття та види адміністративно-правових відносин, які виникають у судовій системі. *Право.ua*. 2015. № 3. С. 73-78.
5. Кліменко Ю.Ю. Поняття та особливості правових відносин, що виникають у сфері адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері праці. *Актуальні проблеми права: теорія і практика* №1 (35), 2018. С. 189–195.
6. Харитонova О. І. Адміністративно-правові відносини: концептуальні засади та правова природа : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07; Нац. ун.-т «Одеська юридична академія». Одеса. 2004. 36 с.

Povydysh V. V. Theoretical approaches to the formulation of the content of administrative legal relations regarding the security and implementation of the state defense order in Ukraine

The purpose of the article is to reveal theoretical approaches to the formulation of the content of administrative legal relations regarding the provision and implementation of the state defense order in Ukraine, based on the theory of administrative and military law, norms of national legislation

and the latest positions of scientists. The article outlines the main features of administrative legal relations regarding the provision and implementation of a state defense order in Ukraine, which include: 1) Specific subject; 2) Subjects; 3) Special legal regulation; 4) Features of control and supervision; 5) Dependence on strategic plans; 6) Legal responsibility. The formulation of the content and features of administrative legal relations regarding the provision and implementation of a state defense order in Ukraine must be cited and taken into account as an example of interpretations of administrative relations in other spheres of legal regulation, in particular, legal relations arising in the sphere of administrative responsibility for offenses in the sphere of labor are generally characterized by common the field of administrative law by the set of features of legal relations, adjusted for the specifics of the phenomenon of responsibility and offenses in the field of labor relations. The article defines that the content of administrative legal relations regarding the provision and implementation of a state defense order in Ukraine is an interaction between state bodies, enterprises of the defense-industrial complex, scientific institutions, as well as other subjects, which is aimed at ensuring the effective implementation of strategic tasks in the field defense of Ukraine. Such interaction (content) covers: – determination of volumes and nomenclature of products, works and services procured under the state defense order; – determination of executors of the state defense order; – conclusion of contracts on the state defense order; – execution of contracts on the state defense order; – control over the execution of contracts on the state defense order; – bearing responsibility for violation of established rules and conditions.

Key words: administrative responsibility, administrative legal relations, administrative and legal support, state defense order, information and analytical support, methods, powers, coercion, public interest, subject, forms.